

Conferentie van de FRDO van 20 mei 2020: Herstel en transitie

Verslag van het secretariaat van de FRDO

Tijdens zijn inleiding van de conferentie somt **Jean-Pascal van Ypersele** nog eens de verschillende lopende werkzaamheden bij de FRDO op in verband met de Europese Green Deal en de heropstart van de economie na de Covid-19 crisis. Hij beklemtoont dat deze noodzakelijke heropstart aan de Green Deal een volkomen nieuwe relevantie geeft die niet gepland was toen de Europese Commissie die Green Deal in december aankondigde.

Géraldine Thiry leidt haar uiteenzetting in door erop te wijzen dat de huidige crisis de grote kwetsbaarheden van ons economisch systeem blootlegt (beleidsmatige en sociale kwetsbaarheid en op het gebied van volksgezondheid). Deze kwetsbaarheden zijn verbonden aan een beweegreden inzake economische efficiëntie. Bij een nieuwe configuratie van de economie moet de Staat deze kwetsbaarheden aanpakken, want hij is verplicht het leven van een ieder die ressorteert onder zijn rechtsmacht te beschermen (art.2 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens). Met het oog hierop dient de Staat de sociale en ecologische transitie te vergemakkelijken. Het beeld van de *doughnut* van econome Kate Raworth met een ecologisch plafond en een sociaal fundament kan als macro-economische voorstelling dienen. Wij moeten het principe van de vrije marktwerking en het mededingingsbeleid dat daarin besloten ligt de rug toekeren, ten minste toch voor een deel.

De van de Staat verwachte tussenkomst bestaat in de eerste plaats uit aan voorwaarden verbonden steunmaatregelen. Het is belangrijk een goed onderscheid te maken tussen de steun aan mensen (die ervoor zorgen dat het normale leven niet wordt onderbroken) en de steun aan ondernemingen (die een omschakeling begeleiden of duurzame initiatieven steunen). Er moet in ieder geval geleidelijk aan een einde worden gesteld aan de rechtstreekse of onrechtstreekse subsidies voor fossiele brandstoffen. De bedragen die op die manier vrijkomen vormen de financieringsbronnen voor een houdbaar herstel. De steun moet daadwerkelijk worden verleend aan de meest duurzame ondernemingen en aan die bedrijven die voldoende inspanningen leveren om duurzaam te worden. De criteria van het *Plan Sophia*¹ en het *Zero net initiative*² zullen van nut zijn om die ondernemingen te identificeren. Er zal ook regelgeving moeten zijn die eventueel sancties inhoudt.

Daarnaast moet de Staat tussenbeide komen met stimulerende maatregelen en er tegelijk voor zorgen dat de sociale rechtvaardigheid wordt gerespecteerd. Hoewel zij preciseerd dat de transitie niet uitsluitend gebaseerd mag zijn op een prijssignaal, is de econome voorstander van een koolstoftaks, voor zover het bedrag ervan stimulerend³ is, de perimeter ervan maatschappelijk aanvaardbaar is en de opbrengsten ervan vooral ten goede komen aan de mensen met het laagste inkomen⁴.

---

¹ <https://www.groupeone.be/plansophia/>

² <http://www.carbone4.com/publication-referentiel-nzi/>

³ Zie hieromtrent <https://www.carbonpricingleadership.org/report-of-the-highlevel-commission-on-carbon-prices>

⁴ Hier kan worden verwezen naar de werken van Audrey Berry en Eloi Laurent over de koolstoftaks en sociale rechtvaardigheid: <https://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/dtravail/OFCEWP2019-06.pdf>

Paul De Grauwe begint zijn uiteenzetting met de vaststelling dat de economische crisis als gevolg van Covid-19 zowel een crisis van het aanbod als van de vraag is en dat enkel een instantie van buiten de markt, met name de Staat, de op gang gebrachte deflatoire spiraal kan stoppen. Dat leidt er in alle landen en ook in België toe dat de staatsschuld de hoogte in schiet. De econoom wijst op een risico dat de hele eurozone na de epidemie destabiliseert, wegens de onhoudbaarheid van de schuld van landen die al een zware schuldenlast dragen zoals Italië, Spanje en Griekenland (snelle toename van de spreads). Hij pleit er dus voor om de schuld gemeenschappelijk te maken binnen de eurozone (“euro-obligaties”), m.a.w. voor een mechanisme waarbij de opbrengst van de schuld tussen de landen wordt verdeeld volgens hun behoeften en waarbij de terugbetaling van de schuld gebeurt volgens hun respectieve draagkracht. Het Frans-Duits akkoord van 18 mei 2020 over een herstelplan van 500 miljard euro is een eerste stap in de goede richting. Een andere manier om de explosieve toename van de staatsschulden te beheren zou erin bestaan een einde te maken aan het dogma dat bepaalt dat de monetaire financiering van de begrotingstekorten van de staten door de Europese Centrale Bank (ECB) verboden is. Dat idee steunt op het feit dat er geen limiet staat op de hoeveelheid geld die de ECB mag creëren. Hoewel dat in de toekomst tot meer inflatie zou kunnen leiden, is deflatie vandaag het grootste risico.

Gevraagd naar de financiering van de transitie binnen een context van herstel, geeft Paul De Grauwe aan dat de huidige situatie willen aangrijpen om ook de milieuproblemen op te lossen zoveel zou zijn als “twee vliegen in één klap willen slaan” en tot mislukken gedoemd zou zijn. Wij moeten ons in de eerste plaats concentreren op het in stand houden van het economisch systeem. Dat geldt zowel voor de steun van de staten als voor die van de ECB. De spreker verduidelijkt dat hij er voorstander van is dat de Staat zijn steun koppelt aan voorwaarden, maar dat over die voorwaarden wel een sociale consensus moet bestaan. Zo kan de Staat bijvoorbeeld niet wachten tot er een sociale consensus over de koolstoftaks is om de bedrijven te helpen. Daarentegen zou de Staat vrij snel gedurende een beperkte periode een kapitaaldeel kunnen nemen in grote bedrijven in moeilijkheden zoals Brussels Airlines, wat de Staat een hefboom zou opleveren om later eventueel voorwaarden op te leggen.

Etienne de Callatay bevestigt dat de economie momenteel staatssteun nodig heeft, maar dat die steun in de eerste plaats aan mensen moet worden verleend. Ook de bedrijven moeten worden gesteund, maar daarbij moeten we selectief zijn, zelfs al zouden we kunnen denken dat dit niet hoeft omdat er sprake is van een niet-beperking van de monetaire financiering van de tekorten. De steun die de regering al heeft toegekend is reeds het resultaat van een selectie. De beleidssamenhang met de Europese Green Deal houdt – vanaf vandaag - een selectie in waarbij zeer milieuschadelijke activiteiten worden uitgesloten, om zo te vermijden dat de Staat in de toekomst inschikkelijk zou zijn bij het toepassen van de milieuvorschriften. Bovendien zou dankzij de op milieucriteria gebaseerde selectieve aard van de overheidssteun bepaalde negatieve externe gevolgen van de economie kunnen worden gecorrigeerd en zou zo voldaan worden aan een vereiste inzake economische efficiëntie.

De econoom beveelt een selectie aan die berust op een geschikte “risk-return relatie”. Dat betekent dat teruglopende economische activiteiten niet worden gesteund en dat elke privatisering van de “risicopremie” ten voordele van de aandeelhouders of het management van de gesteunde bedrijven wordt vermeden. Er zal van die bedrijven ook worden geëist dat zij verantwoord ondernemen: geen fiscale optimalisatie hebben toegepast, een inspanning vanwege de aandeelhouders op het vlak van de dividenden en de terugbetaling van eigen aandelen, een inspanning vanwege het management inzake bezoldiging en volledige transparantie over de ecologische en sociale gevolgen van de activiteiten. Daar moeten nog milieucriteria bijkomen op basis waarvan bijzonder nefaste activiteiten kunnen worden

uitgesloten; deze criteria zijn te verkiezen boven het gebruik van een positieve lijst van te begunstigen sectoren die beoordelingsfouten doet ontstaan.

Tot slot raadt de econoom aan dat de overheidssteun aan economische activiteiten gebaseerd zou zijn op nog te bepalen ruimere beleidslijnen. Er zou dankzij de daling van de olieprijs een resoluut groenere fiscaliteit kunnen worden ingevoerd via de koolstoftaks en de afschaffing van elke vorm van subsidies voor fossiele brandstoffen (bedrijfswagens met tankkaart, motorbrandstof voor beroepsdoeleinden voor de ondernemers in het wegvervoer,...). Het zou ook interessant zijn om de sociale bijdragen te doen variëren volgens de kwaliteit van de toegepaste arbeidsvoorwaarden. Ook de groene financiering moet zich ontwikkelen, ook al heeft die een minder rechtstreekse werking dan de steunmaatregelen van de Staat, met name om de spaarders aan te moedigen om voorkeur te geven aan ESG-beleggingen. Het zou hier een mogelijkheid zijn om de taks op beursverrichtingen af te schaffen voor beveks die als verantwoord zijn erkend door een of ander erkend label. Tot slot moeten investeringsprogramma's worden opgesteld die het milieu voorop plaatsen. De publiek-private partnerschappen die vaak worden aanbevolen om de begrotingsregels van de overheden te omzeilen zijn duurder omdat de private partners hogere kapitaalkosten hebben. Wij moeten een en ander in gedachten houden, namelijk dat overheidsinvesteringen geen doeltreffend conjunctuurinstrument zijn omdat zij geen steun bieden voor de huidige situatie. Terloops gezegd, een groene investering levert niet noodzakelijkerwijs voordelen op: rails om een half lege trein te laten rijden is iets wat wij niet willen hebben.

Tijdens het debat preciseert Etienne de Callataÿ dat het niet wenselijk is om staatssteun per geval toe te kennen, want dat veroorzaakt concurrentievervalsing en mogelijke rechtszaken. Hopelijk handelen de overheden op grond van algemene regels, zoals de Europese taxonomie en de transparantieverplichtingen van de bedrijven met betrekking tot hun ecologische en sociale impact.

Als de steun wordt toegekend op basis van bilaterale onderhandelingen tussen de Staat en het bedrijf, is het mogelijk een aantal voorwaarden op te leggen (bv.: Air France). Maar aangezien bij elke onderhandeling van de Staat ook de burgers betrokken zijn, is het van fundamenteel belang om elke overeenkomst tussen de Staat en een bedrijf vervolgens openbaar te maken (bv.: Brussels Airlines).

Tijdens het debat werd de kwestie van de koolstoftaks uitgebreid uiteengezet

De drie sprekers zijn van oordeel dat het belangrijk is om na te denken over de maatschappelijke aanvaardbaarheid van de koolstoftaks.

- Géraldine Thiry vindt dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen de “koolstoftaks” op zich en de “referentieprijzen van koolstof” die er gewoon op neerkomt om de koolstofimpact van een bedrijf in te schrijven op een boekhoudlijn⁵. Dat op zich brengt geen taks teweeg maar kan bijvoorbeeld wel een invloed hebben op financieringsbeslissingen.
- Volgens de spreker kan de koolstoftaks aanvaardbaar blijken te zijn als de perimeter ervan rechtvaardig lijkt te zijn, met andere woorden als de meest kansarme mensen die niet moeten betalen. Er moet dus beslist worden welk type van product zal worden belast. Een taks die zeker snel te verwezenlijken is zou kunnen worden ingesteld voor vliegtuigtickets voor een doelpubliek dat om beroepsredenen vaak vliegt terwijl er toch alternatieven voor bestaan, of voor wie met het vliegtuig korte trajecten aflegt die met de trein kunnen worden afgelegd.

---

⁵ De bedrijven kunnen ook gebruik maken van de methode van het *zero net initiative* (zie voetnoot 2).

- Géraldine Thiry wijst erop dat als de koolstoftaks algemeen wordt toegepast, de transparantie van wat er met de opbrengst ervan gebeurt nog belangrijker is.
- Zij voegt hieraan toe dat het uitdelen van energiecheques aan behoeftige gezinnen een manier zou zijn om de opbrengst te gebruiken volgens de regels van de sociale rechtvaardigheid. Jean-Pascal van Ypersele meent dat de koolstoftaks de energiearmoede dan niet zou verhogen en zelfs zou kunnen dienen om energiearmoede te bestrijden.
- Géraldine Thiry preciseert dat in dat geval de begunstigden van de energiecheques die zouden moeten ontvangen vóórdat zij het prijsverschil moeten betalen wegens de belasting op hun benzine, gas of stookolie voor de verwarming. Er is een essentieel aspect van tijdsgebondenheid mee gemoeid, want een gevoel van onzekerheid slaat al dan niet terecht toe als het gaat over de beloftes van de overheden tot latere terugbetaling.
- De daling van de olieprijs wordt beschouwd als een goede gelegenheid om een proportionele koolstoftaks in te voeren. Paul De Grauwe wijst erop dat dit op sociaal vlak niet revolutionair zou zijn, want in het verleden bestond er een stabilisatiemechanisme voor de olieprijs op basis van een automatisch cliqueteffect: bij een prijsdaling of -stijging namen de accijnstarieven verhoudingsgewijs af of toe. Etienne de Callataÿ herinnert aan het motto van de overheidsfinanciën “een goede belasting is een oude belasting”: een prijsstijging is moeilijker te aanvaarden dan een niet-verlaging van de prijs. Zou het echter niet beter zijn om de gezinnen te laten profiteren van deze olieprijsdaling door die te beschouwen als een onmiddellijke overdracht van koopkracht en dus als een steunmaatregel voor de economie? De spreker meent van niet, want indien men de prijsdaling had geneutraliseerd door een accijnsverhoging, dan had men meer inkomsten kunnen binnenhalen die vervolgens ofwel een andere belastingverlaging of de stijging van een bepaalde uitgave hadden kunnen financieren. Een van deze beide mogelijkheden wordt gekozen om de koopkracht van de gezinnen even goed, misschien zelfs beter te ondersteunen, en tegelijk wordt de financiële stimulans om minder fossiele energie te verbruiken niet vermindert, zoals de prijsdaling van aardolieproducten dat helaas wel doet. Hij wijst er terloops op dat stookolie opgenomen is in de gezondheidsindex, waardoor de gezinnen beschermd zijn tegen een prijswijziging ervan. Vervolgens stelt Etienne de Callataÿ dat het daarentegen zeer belangrijk is om voor een zienswijze te zorgen waarbij de nieuwe koolstoftaks niet zou worden gezien als “weer een nieuwe belasting” maar als een belasting “in de plaats van”. Daartoe zou het geïnde geld op een aparte rekening moeten worden geplaatst om weer te worden uitgedeeld aan de bevolking. Er zou ook een pedagogische boodschap moeten worden verspreid over het herverdelend effect van de koolstoftaks: aangezien deze taks in verhouding staat met het oliegebruik blijft zij ruim hoger voor de welgestelde lagen van de bevolking die een groter verbruik hebben, want zij zullen meer geld in de pot stoppen dan het gemiddelde en de kansarmere lagen van de bevolking zullen er minder dan het gemiddelde inleggen. Door de pot dan in gelijke delen te verdelen is er een positief herverdelend effect (zelfs al zullen er bij de kansarmen toch verliezers zijn). Het herverdelend effect speelt wanneer het terug te geven bedrag voor iedereen gelijk is.
- Nog steeds met betrekking tot de zienswijze van het publiek wijst Géraldine Thiry erop dat het soms nodig is om het idee bij te sturen dat mensen hebben over de kostprijs van het bezit van een voertuig. Uit een recente studie blijkt dat een groot deel van de bevolking de kostprijs van het bezit van een voertuig met 50% onderschat. Volgens deze studie zou het met correcte

informatie mogelijk zijn om het individuele voertuigbezit met een derde en de emissies van de vervoerssector met een kwart te verminderen. Het zou dus om een interessante stimulans gaan voor alternatieve mobiliteit⁶.

Het thema van de sociale ongelijkheden tijdens de Covid-10 crisis en in de toegepaste reddingsmaatregelen werd besproken.

Voor Etienne de Callataÿ is het begrip “risicopremie” - een begrip dat algemeen gebruikt wordt om de vergoeding van aandeelhouders te rechtvaardigen – een aspect dat wij in aanmerking moeten nemen in de wijze waarop de door de crisis veroorzaakte sociale ongelijkheden worden benaderd: er is wel degelijk een ongelijkheid op het vlak van het gezondheidsrisico dat bepaalde beroepscategorieën liepen (gezondheidszorg, voedingswinkels).

De sprekers stellen ook ongelijkheden vast tussen enerzijds de mobiele mensen die thuis in quarantaine konden gaan of die naar hun tweede verblijf konden trekken, en anderzijds de niet-mobiele mensen die vastzaten op risicovolle plaatsen (Géraldine Thiry en Paul De Grauwe)⁷. De bewoners van een woning met tuin waren bevoorrecht, wat Etienne de Callataÿ ertoe leidt te erkennen dat de vaak aanbevolen verdichting van de leefomgeving een probleem vormt in geval van een epidemie.

Paul De Grauwe wijst op toegenomen ongelijkheden in de Verenigde Staten waar steeds meer mensen verarmen als gevolg van het Angelsaksische model van arbeidsflexibiliteit. Deze mensen zijn van de ene dag op de andere werkloos geworden. Voor de econoom vormt dit een argument voor het strengere karakter van de sociale regelgeving in Europa.

Géraldine Thiry haalt aan dat vrouwen en kinderen in toegenomen mate zijn blootgesteld aan huishoudelijk geweld.

Etienne de Callataÿ vermeldt ook de kunstenaars die nauwelijks steun krijgen van de overheden en de jongeren, wegens het sluiten van de scholen en het ontbreken van schoolmaaltijden.

De sprekers hadden het ook over **de kwestie van de herlokalisering van de Belgische economie gelet op de zeer grote openheid van ons land op handelsgebied**. De drie sprekers zijn het eens over het feit dat vanuit Belgisch oogpunt Europa het relevante niveau is om de economie te herlokalisieren. Géraldine Thiry geeft aan dat er op Europees niveau toeleveringsketens van materiaal zijn op het gebied van mobiliteit, de bouwsector, enz. die volledig aangepaste productiebronnen hebben voor een veerkrachtig - want gediversifieerd – herstel. Etienne de Callataÿ bevestigt dat een herlokalisering op Belgische bodem illusoir zou zijn en hij verduidelijkt dat het in het belang van België is om Europa en de Europese solidariteit te

---

⁶ Zie de studie die is verschenen in het tijdschrift Nature: <https://www.nature.com/articles/d41586-020-01118-w> en een analyse over de fiets als flexibeler vervoersmiddel in een stadsomgeving: <https://theconversation.com/le-velo-ce-mode-de-deplacement-super-resilient-138039>

⁷ Zie ook het rapport van het IWEPS “Covid-19: quatre scénarios pour l’après-crise”, Prospectieve observationele nota van het IWEPS nr. 2: <https://www.iweps.be/wp-content/uploads/2020/04/NVPO02.pdf>

cultiveren. De weigering van een lidstaat om beschermende maskers uit te voeren naar een andere lidstaat is onaanvaardbaar in Europa.

Paul De Grauwe staat positief tegenover een “Europees protectionisme” dat wil waarborgen dat bepaalde sectoren zich in Europa zullen kunnen ontwikkelen. Voor bepaalde ingevoerde goederen zou Europa dan een tarief vorderen (groen tarief, *carbon border tax* of gewoon omdat de producten van buiten Europa afkomstig zijn). Dat zal hogere kostprijzen met zich meebrengen voor de consumenten die bereid zouden zijn om dat te aanvaarden voor zover hun bevoorradingszekerheid bij een volgende crisis zo beter gegarandeerd zou zijn. Voor Géraldine Thiry vormt de inkorting van de toeleveringsketens tot op Europees niveau ook een kans voor Europa om zich te grondvesten als voorbeeld inzake de criteria op het gebied van sociale, milieu- en gezondheidsnormen. Uit haar onderzoekswerk blijkt trouwens dat dit overeenstemt met een alsmaar groeiende vraag van de Europese consumenten, die de te betalen prijstoeslag als rechtvaardig en niet als een belasting zien. Het is echter belangrijk om te waarborgen dat niemand van deze kwaliteitsvolle consumptie wordt uitgesloten.

Dat de herlokalisering op Europees niveau gebeurt betekent volgens Géraldine Thiry niet dat geen rekening wordt gehouden met het feit dat bepaalde sectoren sterk verbonden zijn met het Belgische grondgebied, zoals bijvoorbeeld de landbouw. Etienne de Callataÿ ziet er ook een risico in om in naam van de concurrentiekracht van onze bedrijven de uitvoersector te bevoordelen ten nadele van de binnenlandse sector.

Door zijn economische openheid is België sterk afhankelijk van de gezondheid van zijn handelspartners, voornamelijk Duitsland, Frankrijk en Nederland (respectievelijk 17%, 15% en 11% van onze uitvoer). Tegen de huidige achtergrond ziet Paul De Grauwe er een kans in, aangezien de herstelmaatregelen van die landen een “spillover”-effect op de Belgische economie zullen hebben dat evenredig is aan hun omvang. Etienne de Callataÿ sluit zich aan bij dat idee: de gelegenheid om te vertrouwen op een internationaal herstel mag niet worden gemist⁸.

De sprekers wisselden van gedachten over de **financiering van het herstel via geldcreatie**.

Etienne de Callataÿ wijst erop dat het herstel op twee manieren kan worden gefinancierd: met of zonder latere bezuinigingen. Bezuinigingen brengen een hogere algemene belastingdruk en/of de beperking van een aantal primaire uitgaven van de Staat met zich mee. Hij geeft aan dat dergelijke effecten zich zullen voordoen, maar dat wij ook een herstel zonder verdere bezuinigingen moeten overwegen en dat dankzij de monetaire financiering door de schatkist.

Tegen die achtergrond is het volgens hem belangrijk dat de rentevoet waartegen de staten zich financieren op nul blijft in Europa. Wij zouden kunnen denken dat positieve rentevoeten gelijkwaardig zouden zijn aangezien de lidstaten, die aandeelhouders van de ECB zijn, uiteindelijk de aan interest betaalde bedragen zouden terugkrijgen in de vorm van dividenden. In Europa zou dat echter niet werken, want de dividenden van de ECB worden pro rata verdeeld, niet volgens wat elk land aan interest heeft betaald, maar wel volgens het kapitaal dat elke lidstaat in handen heeft. Zo wordt de interest die bijvoorbeeld Italië betaalt aan de ECB onder de staten verdeeld, en Italië zal daarvan slechts een klein gedeelte terugkrijgen.

---

⁸ Zie ook Olivier Blanchard, Álvaro Leandro, and Jeromin Zettelmeyer, *Revisiting the EU fiscal framework in an era of low interest rates*, mimeo, March 9, 2020; en Olivier Blanchard, “Whatever it takes.” *Getting into the specifics of fiscal policy to fight COVID-19*, PIIE, March 30, 2020.

De economen stellen vast dat de financiering van de overheidsschuld op zeer lange termijn tegen een nulrentevoet, of zelfs tegen een zeer lage rentevoet, volkomen aanvaardbaar is voor de staten die geen structureel onevenwicht hebben en waarvan de economische groei (toename van de procentpunten van het bbp) groter is dan de rente op de schuld⁹. Het zou zelfs mogelijk zijn te werken met een systeem van perpetuele obligaties met nulcoupon. Dergelijke obligaties hebben geen enkele waarde op de financiële markt en zouden dus kunnen worden ingetrokken.

Géraldine Thiry is het eens met deze analyse en geeft aan dat er een debat zou moeten worden geopend over de kwijtschelding van alle overheidsschulden die in handen zijn van de ECB. Dat zou nodig zijn om het herstel te financieren aangezien de inkomsten uit de koolstoftaks slechts een conjunctureel middel en op korte termijn zijn. Het is niet de bedoeling dat deze taks behouden blijft, want de grondslag ervan zal afnemen tot helemaal verdwijnen wanneer we niet langer fossiele brandstoffen zullen gebruiken.

Volgens Etienne de Callataÿ zou de ECB vooral de bijkomende schulden kunnen kwijtschelden die alle lidstaten hebben opgelopen door de Covid-19 crisis. De basiskritiek op een schuldkwijtschelding luidt dat zoiets de lidstaten ontdoet van hun verantwoordelijkheid en zelfs een premie geeft aan een onverstandig begrotingsbeleid, een zogenaamde *moral hazard*-kritiek. In dit geval kan de met de coronacrisis gepaard gaande schuldtoename echter niet worden toegeschreven aan een slecht beheer, en het kwijtschelden van die toename mag er dus niet van verdacht worden dat het verspilling beloont. Hij sluit zich niettemin aan bij de vaststelling van Paul De Grauwe dat het verbod voor de ECB om lidstaten rechtstreeks te financieren ook vandaag nog een dogma van de eurozone is. Desondanks roept Paul De Grauwe ertoe op de door de crisis veroorzaakte explosieve toename van de overheidsschulden niet te dramatiseren, want volgens hem zal de economie in hoge mate in staat zijn zich te herstellen zodra de epidemie voorbij is. Er zal weer een sterke groei zijn en de schuldquote van het bbp zal afnemen.

De vraag werd gesteld of het arrest van het grondwettelijke hof van Karlsruhe van 5 mei 2020, dat het programma van de ECB uit 2012 voor de aankoop van staatsobligaties ter discussie stelt, het nieuwe aankoopprogramma van obligaties verbonden aan het beheren van de Covid-19 crisis (*Pandemic Emergency Purchase Programme* van de ECB) niet op losse schroeven zou kunnen zetten. Paul de Grauwe meent dat het monetaire effect beperkt is, aangezien het grondwettelijke hof enkel de deelname van de Duitse centrale bank aan het omstreden aankoopprogramma wil verbieden.

Geldcreatie kan in theorie ook dienen om het geld rechtstreeks aan de gezinnen te verdelen, zonder via de staten te gaan. Dat is het zogenaamde “**helikoptergeld**”. Voor Paul De Grauwe roept dit mechanisme boekhoudkundig gezien echter wel vraagtekens op (afwezigheid van activa).

Verscheidene deelnemers vroegen **of het herstelbeleid geen specifieke aandacht zou moeten besteden aan de KMO's en ZKO's** die zwaar getroffen zijn door het stilvallen van de economische activiteit door de quarantaine. Etienne de Callataÿ is van mening dat het statuut van KMO niet volstaat als criterium om specifieke hulpmaatregelen te rechtvaardigen. Indien het goede fiscale gedrag een steuncriterium is van de onderneming, stelt hij dat het daarentegen wel de facto mogelijk is dat de grotere ondernemingen – die meer gebruik kunnen maken van belastingoptimalisatie – minder steun zouden krijgen dan de KMO's/ZKO's.

---

⁹ Olivier Blanchard, Italian Debt Is Sustainable, PIIE, March 18, 2020

Tot slot hebben de sprekers het gehad over de **belangrijkste hefboomen die op het niveau van de federale staat (wetgever en overheidsdiensten) beschikbaar zijn om de economie weer op gang te trekken op een manier die in overeenstemming is met de transitie.**

Voor Etienne de Callataÿ is de fiscaliteit de meest voor de hand liggende hefboom. De gewesten en Europa hebben bepaalde bevoegdheden op dat gebied, maar de meest essentiële van die bevoegdheden situeren zich op het federale niveau. Ondanks de bezorgdheid over het concurrentievermogen die verband houdt met de internationale openheid van de Belgische economie, biedt de fiscaliteit een niet te onderschatten mogelijkheid om actie te ondernemen. Mocht er bijvoorbeeld worden beslist om morgen stookolie zwaarder te belasten, is het onwaarschijnlijk dat de Belgen hun voorraad in het buitenland zouden halen.

De interventieregels van de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij (FPIM) voor de grote ondernemingen vormen volgens de spreker nog een hefboom waarover de federale staat beschikt.

Tot slot blijft het grootste gedeelte van de sociale zekerheid een federale bevoegdheid. Het is op dat niveau dat de beslissingen over tijdelijke werkloosheid worden genomen. Die beslissingen kunnen een effect hebben op de beroepsactiviteiten van mensen. Zo zou in dit opzicht een discussie kunnen worden gevoerd over het feit dat kunstenaars niet op dezelfde manier worden vergoed als de werknemers uit de andere economische sectoren.

Paul De Grauwe ziet als hefboom van de federale staat het vrijwel onbegrensd vermogen ervan om schuldpapier uit te geven als steun aan bedrijven en personen, een vermogen dat de gewesten niet hebben. Het gaat om een krachtig instrument om de economie aan te zwengelen en in stand te houden. De professor preciseert dat het Belgisch begrotingstekort momenteel op 7 à 8 % van het bbp wordt geraamd en dat het tot 10 % kan oplopen.

Volgens Géraldine Thiry verloopt de transitie van de economie ook via een voldoende groot en krachtig systeem voor de implementatie van het internationale en Europese milieurecht. Door middel van de federale stem zou België het opzetten van sanctiesystemen moeten aanbevelen die even belangrijk zijn als degene die er al zijn voor de supranationale inrichtingen ter bescherming van de concurrentiekracht.